

Г.М. Лучик, асист.

Буковинський державний фінансово-економічний університет

ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНА ІНФОРМАЦІЯ У ФОРМУВАННІ ІНФОРМАЦІЙНОЇ МОДЕЛІ ДЛЯ УПРАВЛІННЯ

(Представлено д.е.н., проф. Прядко В.В.)

Досліджено сутність обліково-аналітичної інформації, її роль у формуванні інформаційної бази для системи прийняття управлінських рішень. Проаналізовано питання спільних та відмінних особливостей облікової та аналітичної інформації, якісних вимог щодо неї. Запропоновано схему побудови інформаційної моделі у системі управління для забезпечення прийняття ефективних рішень.

Ключові слова: *модель, обліково-аналітична інформація, управління, інформаційне забезпечення.*

Постановка проблеми. Інформаційне забезпечення є найбільш поширеним поняттям у зв'язку з необхідністю прийняття управлінських рішень, а також ділових, економічних, інвестиційних, бізнес-рішень. По суті, інформація у сфері управління є неоднорідною за своїм складом та структурою. Наукові джерела поділяють її на облікову – результати бухгалтерського обліку, та аналітичну – результати аналізу господарської діяльності. Облікова та аналітична інформація володіє як спільними, так і відмінними властивостями, утворюючи обліково-аналітичне забезпечення.

Обліково-аналітична інформація є основою для прийняття рішень з організації, планування й регулювання господарської діяльності підприємства. Тому, необхідно звернути увагу на їх специфічні спільні та відмінні особливості. Перш за все, слід зазначити, що спільні властивості аналітичної та облікової інформації дають можливість об'єднувати її у інформаційне забезпечення для застосування аналітичних процедур у сфері управління, здійснювати аналіз господарської діяльності об'єкта управління, обґрунтовувати та приймати ефективні управлінські рішення.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питанням обліково-економічних систем у системі управління займалися вітчизняні та зарубіжні фахівці, такі як: Т.В. Барановська, М.Т. Білуха, І.О. Бланк, С.Ф. Голов, П.Ф. Друкер, В.В. Євдокимов, Т.Г. Камінська, Є.В.

Калюга, Н.Л. Карданська, В.В. Ковальов, Т.М. Ковальчук, О.В. Коновалов, С.А. Кузнецова, Б.Г. Литвак, В.Г. Лінник, Т.І. Ліхтер, Н.М. Малюга, В.П. Пантелєєв, О.В. Олійник, І.В. Сіменко, Р.І. Тринько, Ю.І. Черняк, Л.С. Шатковська, В.О. Шевчук, А.Д. Шеремет, С.І. Шкарабан, М.Г. Чумаченко, М.І. Яцків та ін. В наукових розробках розкрито сутність обліково-аналітичного забезпечення. Однак проблемними і досі є питання особливостей формування обліково-аналітичної інформації для створення інформаційних моделей у системи управління.

Мета статті полягає в науково-теоретичному обґрунтуванні методологічних засад обліково-аналітичної інформації у системі прийняття управлінських рішень та побудові інформаційної моделі для управління.

Викладення основного матеріалу. Обліково-аналітична інформація у системі прийняття управлінських рішень є основою для вирішення відповідних управлінських завдань. Вирішення таких завдань є результатом обліку й аналізу на підприємстві. При цьому, обчислюються зведені обліково-аналітичні показники за встановленими групувальними ознаками, використовуючи при цьому логічні та арифметичні операції за складним алгоритмом, які базуються на обліково-аналітичній інформації.

Однак ці показники якісно відрізняються одне від одних, оскільки вони характеризують застосування різних арифметичних та логічних операцій, оскільки для характеристики системи бухгалтерського обліку зведені показники одні, а для аналізу господарської діяльності – інші. Крім того, аналітична інформація, по суті, охоплює значно більше даних, ніж облікова, яка, в свою чергу, теж включається в її обсяг. Але, в сукупності вони повинні складати результативну систему обліково-аналітичних показників, на основі яких і необхідно приймати оперативне чи стратегічне управлінське рішення.

На сучасному підприємстві такі завдання розв'язуються за допомогою використання автоматизованих систем баз даних та програмного забезпечення. Це дає змогу скоротити трудомісткість, затрати часу, мінімізувати витрати застосування аналітичних процедур у системі прийняття управлінських рішень.

Водночас необхідно зазначити, що облікова інформація буде залежати від виду обліку, його форми, джерел та методів формування змінної і умовно-постійної інформації, алгоритму машинної її обробки, аналітична – від виду аналізу, його цілей та завдань. При цьому, обидва види інформації підлягають тривалому нагромадженню

і зберіганню: облікова – у вигляді форм фінансової звітності, первинних документів бухгалтерського обліку; аналітична – відповідно до планів і програм аналітичної роботи на підприємстві. В системі бухгалтерського обліку тривале зберігання інформації означає виконання ретроспективної функції. При цьому, облікові дані відображають реальний стан виробничо-господарської діяльності підприємства, аналітичні – результати діяльності, відхилення від встановлених норм та пошук резервів підвищення її ефективності.

Результати аналітичних розрахунків мають ширшу сферу застосування та коло споживачів, на відмінну від облікових даних. Можна припустити, що значно більшу корисність для системи прийняття управлінських рішень має аналітична інформація, але ця корисність втрачається без облікової інформації, адже саме вона є складовою аналітичної. Тобто, облікова, планова, довідкова, нормативно-правова, позаоблікова інформація утворює систему обліково-аналітичної, яка і використовується під час аналізу господарської діяльності як взагалі, так і у системі управління.

Окрім того, необхідно зазначити, що аналітичну інформацію за насиченістю реквізитами поділяють на: надлишкову, достатню, недостатню. Надлишкова інформація містить зайві, непотрібні дані, які не використовуються при вирішенні управлінських завдань. Це, наприклад, дублююча інформація, яка уже відібрана для аналізу, але знову потрапила до вибірки. Таке явище можливе, якщо під час застосування аналітичних процедур використовують статистичний метод аналізу – вибіркоче спостереження. При вибіркочому спостереженні застосовують відповідні способи відбору одиниць вибірки, одним із них є повторний. Тобто, одна і та ж одиниця сукупності може потрапити до вибіркової сукупності не один, а декілька раз.

Оптимальним для прийняття ефективного та правильного управлінського рішення є достатній обсяг інформації. Достатньою вважається та інформація, яка необхідна для розв'язання певного управлінського завдання. І, звичайно, бувають ситуації, коли інформації для процесу управління є недостатньо, у такому випадку вирішення управлінського завдання є неможливим і необхідно збільшити обсяг інформації до оптимального його рівня. В сучасних умовах розвитку інформаційного простору все ж залишається проблемним питання як надлишкової, так і недостатньої інформації.

Система управління передбачає прийняття управлінського рішення суб'єктом управління. В свою чергу, управлінський процес неможливий без взаємодії суб'єкта управління з об'єктом управління з

приводу обміну між ними інформаційними потоками. Якісний рівень таких взаємовідносин відображається у вигляді результатів отриманих на основі прийняття управлінських рішень. Систематизація облікової й аналітичної інформації відповідним чином забезпечує ефективність результату від прийнятого управлінського рішення у сформованій на її основі інформаційній моделі.

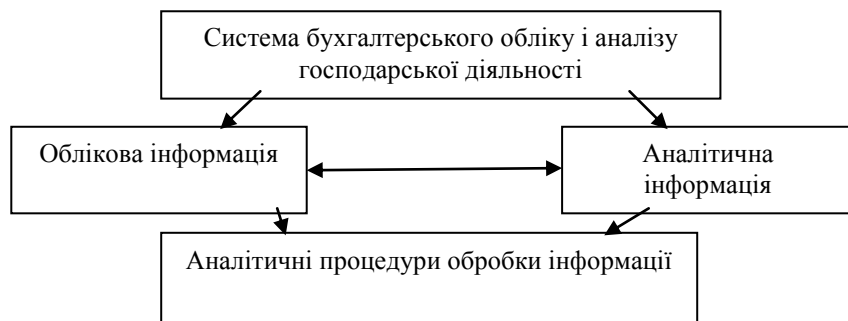
Модель (рос. модель, англ. model, нім. modelln, фр. modèle, від лат. *modulus* – “міра, аналог, зразок”) – відтворення чи відображення об’єкта, задуму (конструкції), опису чи розрахунків, що відображає, імітує, відтворює принципи внутрішньої організації або функціонування, певні властивості, ознаки чи (та) характеристики об’єкта дослідження чи відтворення (оригіналу) [3, С. 15].

Модель – опис об’єкта (предмета, явища або процесу) на якій-небудь формалізованій мові, складений з метою вивчення його властивостей. Такий опис особливо корисний у випадках, коли дослідження самого об’єкта ускладнене або фізично неможливе [4, С. 101].

Найчастіше в ролі моделі є інший матеріальний або уявний об’єкт, що замінює в процесі дослідження об’єкт-оригінал. Процес побудови моделі називається моделюванням [7, С. 171].

Модель – це деякий спрощений заміник реального об’єкта або системи. Модель відтворює тільки необхідні в конкретній ситуації характеристики оригіналу [10, С. 37].

Тобто, інформаційна модель у системі управління буде деталізувати процес прийняття управлінського рішення на основі обліково-аналітичного забезпечення, що формується в процесі обробки за допомогою відповідних аналітичних процедур. Схематично процес формування інформаційної моделі у системі управління відображено на рисунку 1.

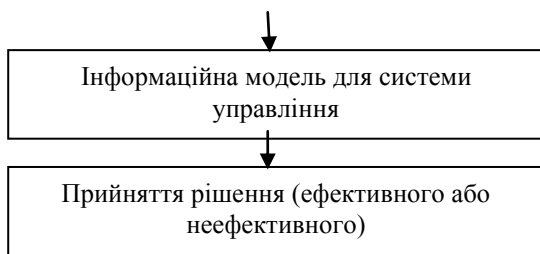

Рис. 1. Схема побудови інформаційної моделі для прийняття управлінського рішення

Отже, інформаційна модель як сукупність певних об'єктів управління забезпечує процес прийняття рішень керівництвом. При цьому, побудова такої моделі залежить від результатів застосування аналітичних процедур обробки обліково-аналітичної інформації. Управлінське рішення буде неефективним у результаті надходження до сформованої моделі інформації, що не відповідає якісним вимогам. Спираючись на проведені дослідження, необхідно виділити такі якісні вимоги, яким повинна відповідати інформація (табл. 1).

Таблиця 1

Якісні вимоги щодо інформації у системі управління

Група вимог	Характеристика
Якісні	Своєчасність – інформація потрібна у потрібний час і у потрібному місці
	Релевантність – характеристика ступеня відповідності змісту документа, знайденого в результаті інформаційного пошуку, змісту інформаційного запиту
	Достовірність – це інформація високої якості, в якій відсутні суттєві помилки або перекручення
	Доречність – здатність інформації впливати на прийняття управлінських рішень з метою оцінки отриманих результатів та прогнозування
	Вірогідність – наближеність інформації до першоджерела або точність її передачі (відсутність випадкових або умисних спотворень інформації)
	Зіставність – можливість порівнювати інформацію
	Зрозумілість – однозначне трактування отриманої

інформації її користувачами

Вимоги щодо інформації мають безпосередній вплив на ефективність прийняття управлінського рішення. Якщо інформація не буде відповідати хоча б одному із критеріїв використання її в системі управління, це призведе до прийняття не ефективних рішень. Сформована інформаційна модель буде працювати тільки за умови, якщо отримана обліково-аналітична інформація буде відповідати якісним характеристикам.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Обліково-аналітична інформація є основним джерелом застосування аналітичних процедур у системі прийняття управлінських рішень, застосування яких дозволяють побудувати інформаційну модель системи управління на основі обліково-аналітичного забезпечення. Сучасні ринкові умови функціонування підприємства характеризуються високою гнучкістю управління. Критерії, яким повинна відповідати обліково-аналітична інформація, дають можливість стверджувати, що стабільним і абсолютним є тільки кількісні критерії, однак як надлишок, так і її нестача негативно впливають на процес прийняття управлінських рішень та на ефективність його реалізації. Сформована інформаційна модель буде працювати тільки за умови, що отримана обліково-аналітична інформація буде відповідати якісним характеристикам. За таких умов реалізація прийнятого управлінського рішення буде мати ефективні результати для підприємства. В іншому випадку, модель не буде забезпечувати позитивного результату для системи управління, а отже негативний ефект.

Питання формування інформаційної моделі для системи управління безпосередньо пов'язане з принципами та методикою побудови такої моделі, специфікою інформаційних систем, рухом і обробкою інформації.

Список використаної літератури:

1. Регулювання у сфері бухгалтерського обліку та аудиту в ЄС та перспективи адаптації законодавства України / *О.Величко, С.Голов, В.Пархоменко* та ін. – К., 2005. – 320 с.
2. *Гринь В.П.* Удосконалення методики економічного аналізу в сучасному комп'ютерному середовищі / *В.П. Гринь, С.М. Кисіль.* – 2011. – С. 48–55 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.nbuv.gov.ua.
3. *Дрей В.В.* Оцінка управлінської інформації підприємства за її якісними характеристиками / *В.В. Дрей* // Вісник

- Хмельницького національного університету. – 2009. – № 4, Т. 3. – С. 20–24.
4. *Костирко Р.О.* Контроль і аналіз в системі управління економічним потенціалом господарюючого суб'єкта: методологія і організація : монографія / *Р.О. Костирко*. – Луганськ : Вид-во СНУ імені Володимира Даля, 2010. – 728 с.
 5. *Кузнецова С.А.* Концепція облікової інформації для управління / *С.А. Кузнецова* // *Економіка і регіон*. – 2007. – № 4. – С. 184–187.
 6. *Лысенко Д.В.* Комплексный анализ хозяйственной деятельности : учебник / *Д.В. Лысенко*. – М. : ИНФРА-М., 2010. – 320 с.
 7. *Ножнов В.А.* Модель навчального курсу / *В.А. Ножнов* // Зб. праць наук. конф. ІТО-2009. – К., 2009. – 120 с.
 8. *Пушкар М.С.* Ідеальна система обліку: концепція, архітектура, інформація : монографія / *М.С. Пушкар, М.Г. Чумаченко*. – Тернопіль : Карт-бланш, 2011. – 336 с.
 9. *Сіменко І.В.* Якість процесу прийняття управлінських рішень: визначення етапів та послідовності аналітичних процедур / *І.В. Сіменко*. – 2010. – С. 45–53 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.nbuv.gov.ua.
 10. *Чигасова Н.М.* Поняття та система забезпечення фінансового менеджменту / *Н.М. Чигасова*. – 2011. – С. 32–42 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.nbuv.gov.ua.
 11. *Шанкин Г.П.* Ценность информации. Вопросы теории и приложений / *Г.П. Шанкин*. – М. : Филоматис, 2004. – 128 с.

ЛУЧИК Галина Миколаївна – асистент кафедри обліку, аудиту і економічного аналізу Буковинського державного фінансово-економічного університету.

Наукові інтереси:

– аналітичні процедури у системі прийняття управлінських рішень.

Тел.: (050)525–89–56.

E-mail: galina.luchik@mail.ru

Стаття надійшла до редакції 05.11.2013